

Barátunk, a köd...

Októberben még csak az ősz közepén járunk, de az igen jelentős csapadékmennyiséget adó időszakban a szokásosnál kissé hamarabb köszöntött ránk a ködös időjárás. A sok eső hatására a derült éjszakák rendre párassá kezdtek válni, megnehezítve az amatőr csillagász dolgát... Akinek ilyen barátja van, annak nincs szüksége ellenségekre!

Az egyre később érkező reggeleket a Vénusz, a Jupiter és a Mars hármasa tette változatossá, a bolygók a hajnali égbolt ragyogó ékköveiként minden napra biztosítottak észlelni valót – naponta változó elhelyezkedésük és a hónap közepén hozzájuk kis időre csatlakozó Hold pazar együttállásorozattal várta a korán kelőket. A hajnalban rendszerint ébren lévő rovatvezetőn kívül Rosenberg Róbert teljesítette az együttállásmaraton leghosszabb távját.

Október 4-én a Vénusz, a Regulus, a Mars és a Jupiter sorakozott fel a hajnali égen (Rosenberg Róbert felvétele)

2-án és 3-án a rovatvezető, 4-én Laczkó Éva és Rosenberg Róbert látta a bolygóhármast. 10-én már a holdsarló is csatlakozott hozzájuk, ezt a hajnalra épp csak elvékonyodó felhőzetten keresztül tudta a rovatvezető megfigyelni, ám pont a felhők hatására mind a Hold, mind pedig a Vénusz és a Jupiter körül kialakult egy kis pártá. 18-án adódott ismételen alkalom a megfigyelésre, ekkor Rosenberg Róbert és a rovatvezető kelt fel

hajnalban emiatt. Az ekkor is jelen lévő szakadozott felhőzet viszont szóró hatásával kiemelte az égitestek színeit, így különösen látványos volt a Mars feltűnően vöröslő pontja és a tőle alig fél fokra álló Jupiter sárgasága. Ugyanezen a hajnalon Szabó Szabolcs Zsolt így számolt be a szolnoki magasházról folytatott észlelésről:

„18-án vasárnap hajnali 3 és 4 között egyeztettünk a megfigyelés elvégzéséről, és mindannyian magunk mögött hagyva a meleg puha ágyat, a hideg, nedves és ködös időben a csillagvizsgálóba indultunk. Felérve a tetőre hatalmas ködtenger volt látható, amely erősen hömpölygött. Felette átlátszatlan felhőréteg. Vagy 20 percig tanácstalanul álltunk a tetőn, majd egyszer csak a Sirius hirtelen feltűnt, s rá pár percre a Vénusz. Csak közel fél óra múlva – amikor egy 20–25 perces felhőlyuk következett – derült arra fény, hogy először valójában a Jupitert láttuk meg. A Vénusz szinte vakított. A Jupiter mellett a hosszú záridős felvételeken egyértelműen feltűnt a Mars bolygó és a Vénusz csodálatos irizáló pártája is. Pár perccel később már szabad szemmel is feltűnt a Mars bolygó. Egy időre eltűntek a felhők, és csodálatos tisztaság lett úrrá a „magasban”. Odalent, alig pár méterrel a toronyház legfelső szintje alatt, összefüggő, fénylő ködpaplan, felette ragyogó ég az együttállással és a téli csillagképek leglátványosabb szereplőivel.”

Ahogy hajnalodott, még a Merkúrt is sikerült látniuk! Szabolcshoz Molnár Nikolett, Tóth Kincső és Papp Zoltán csatlakozott a megfigyelésben, rendkívül látványos és hangulatos fotósorozattal örökítették meg a nem mindennapi élményt. A szolnoki magasház már sokadik alkalommal bizonyítja, hogy ennél jobb helyre csillagvizsgálót nem lehetett volna elhelyezni az Alföld pályáinak közepén. Persze mit sem érne a pazar látványosságok sorát adó helyszín, ha nem volnának a fanatikus észlelők, akik kihasználják!

22-én a rovatvezető, 24-én Szauer Ágoston, Rosenberg Róbert és Laczkó Éva is megörökítette a bolygókat, amelyek ekkor az Oroszlán hátsó lábainak karmaiként ragyogtak a reggeli égen.

25-én Csuti István és Kovács Attila fotózta a hármast, utóbbi észlelőnk képén pártát öltött a pannonhalmi apátság felett ragyogó Vénusz. 26-án Szauer Ágoston, majd 27-én a rovatvezető és Rosenberg Róbert figyelte az együttállást, majd 28-án ismét Rosenberg Róbert volt az ügyeletes megfigyelő, továbbá Facsar István is látta az égi triót. 29-én éjszaka a Hold elfedte az Aldebarant, s bár ez így nem a rovatunkhoz tartozó esemény, azért érdemes szót ejteni róla, mivel ahol az időjárás nem tette lehetővé a fedés állapotának megfigyelését, ott csak együttállásként láthattuk az eseményt. A bolygóegyüttállások novemberben is folytatódnak majd, de erről már a következő alkalommal számolunk be.

A hónap tiszta és holdmentes hajnalain továbbra is láthattunk állatövi fényt. Laczkó Éva 24-én az együttállás megfigyelése során észlelte, a rovatvezető 22-én és 24-én is látta a fénykúpot. A 24-i hajnalon egy hidegfrontot követően kitisztult égbolt a szezon eddigi legfeltűnőbbben ragyogó, az égi háttértől erős kontraszttal elkülönülő állatövi fényét hozta!

Néhány alkalommal igen látványos halójeleseknek is tanúi lehettünk. Október 3-án délután Szöllösi Tamás fényes melléknapot látott. A rovatvezetőnél ezen a napon hajnalban 22 fokos holdhaló, majd délután feltűnően fényes zenitkörüli ív, melléknapok, s felső érintő ív is látszott. A következő alkalmas időpont 15-én adódott, amikor Kósa-Kiss Attila reggel felső állású naposzlopot, kissé később ragyogóan fényes melléknapot, majd a délelőtti hátralévő részén 22 fokos halót látott. 25-én a nagy területen átvonuló fátyolfelhőknek köszönhetően több megfigyelés is születhetett. Maczó András igen ritka Parry-ívvvel is ékes komplex halót figyelt meg, Kiss Péter és Márk Miklós a Tátrában tórázva észleltek melléknapot, Békési Zoltán, Rosenberg Róbert, Hegyi Imre, Laczkó Éva és Hadházi

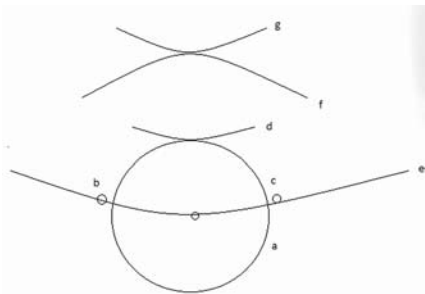
Csaba is fényes melléknapot láttak, a melléknapokból mindenhol nőtt egy kis darabka melléknapi is. A rovatvezetőnél is komplex haló volt, melynek elemei a vonuló, szalás szerkezetű fátyolfelhőknek köszönhetően folyamatosan változtak, és gyakran voltak nagyon fényesek, estére 22 fokos holdhaló és mellékholdak látszottak. Kósa-Kiss Attila megfigyelései szerint ezen a napon Nagyszalontán sem lehetett unatkozni. A déli óráktól estig zajlottak az események: 22 fokos naphaló és melléknapok voltak délután, majd sötétedést követően jobb-illetve baloldali mellékhold, ezután felső érintő ív, majd teljes 22 fokos holdhaló, zenitkörüli ív és a hozzá csatlakozó felső oldalív, majd a mellékhold-körív jelentős része látszott. A jelenségek sokaságát remek ábrán szemlélthette.

Szauer Ágoston fotóján a bolygók legfényesebbike, a Vénusz, a szép pártá miatt még feltűnőbbben látható

26-án Rosenberg Róbert ragyogóan fényes zenitkörüli ívet fotózott, Kósa-Kiss Attilánál pedig ismét remek holdhaló alakult ki az este során: teljes 22 fokos holdhaló, jobb oldali mellékhold, teljes mellékhold-körív (a magas holdállás okán ekkor ez az ív kisebb a 22 fokos halónál, így rendkívül érdekes látványt nyújtott), majd pedig a gúlakristályok jelenlétét jelző 9 fokos holdhaló látszott. 27-én reggel Rosenberg Róbertnél naposzlop volt, este pedig a rovatvezető látott holdoszlopot. 28-án kora este Kósa-Kiss Attila egén jelent meg alsó és felső állású holdoszlop, 29-én pedig ismételten halókat figyelhetett meg, reggel felső érintő ív, melléknap és 22 fokos

naphaló volt, amelyekhez azután zenitkörűli ív is társult. Este ismét alsó- és felső állású holdoszlop alakult ki, színes mellékhold, majd 22 fokos holdhaló látszott. Attílának igazán irigylésre méltó jelenségek jutottak a hónap végére!

Kósa-Kiss Attila 25-én este figyelte meg a ritka elemeket tartalmazó komplex holdhalót (a: 22 fokos haló, b-c: mellékholdak, d: felső érintő ív, e: mellékhold-körív, f: felső oldalív, g: zenitkörűli ív)

A légkörünk további megfigyelésekre sarkallta észleelőinket. Október 1-jén Szabó Szabolcs Zsolt az alkonyi eget pásztázta, s napnyugta után gyönyörű, kontrasztos narancsszínű krepuszkuláris sugarak nyalábjaikat figyelte meg. A sugarakat a távoli Alpok hegycsúcsainak árnyéka okozta – az időpontból és a Nap aktuális irányából ez ellenőrizhető. Szöllősi Attila 2-án hajnalban látott narancsos-sárgás árnyalatú krepuszkuláris sugarat, Hegyi Imre pedig 22-én alkonyatkor figyelte meg a jelenséget. Koszorúkat, pártákat is megfigyelhettünk októberben – erre a felhős, párás időjárás számos lehetőséget biztosított. Hegyi Imre 22-én látott holdkoszorút, a rovatvetető 27-én hajnalban igen látványos, három gyűrűből álló holdkoszorút, valamint két gyűrűből álló Vénusz-koszorút is látott, este holdkelte után ismét holdkoszorút figyelt meg.

Szabó Szabolcs Zsolt október elsején alkonyatkor Nap-délibábót és zöld sugarat figyelt meg. Remek képsorozattal örökítette meg a látványosságot! A nyugati éjg alján lassan elmerülő napkorong felső része folyamatosan eltorzult, sávokra és belőlük zöldesen tündöklő darabokra bomlott. 3-án megismé-

telte a megfigyelést, ekkor még tisztább levegő volt, így a zöld szín ragyogóbban tudott érvényesülni a korong tetejéről le-lezakadó délibábos darabkákban. A rovatvezetőnél 24-én napkeltekor volt délibáb és zöld sugár, majd 27-én a kelő telihold is kitett magáért: látványos, folyamatosan változó alakokkal járó torzulás és egy kisebb zöld sugár is kialakult rajta.

A hónap utolsó jelensége 31-én este látszott. Igen tiszta, remek átlátszóságú bakonyi égen a rovatvezető vörös légkörfényt figyelhetett meg. Munzlinger Attila Erdélyből fotózta, nála a vörös sávokon kívül zöld is látszott. A zöld légkörfényről tudjuk, hogy a 90-100 km magasságban lévő oxigén gerjesztése miatt látszik. A vörös légkörfényt sokkal nehezebben és ritkábban megfigyelhető, ehhez szintén az oxigén gerjesztett volta szükséges, ám ez esetben a magasság már 300 km. A nagy magasságnak köszönhetően nagy területről is hasonló mintázat fedezhető fel a légkörfény sávjában – így jól beazonosítható a rovatvezető és Munzlinger Attila képein a sávok közel azonos elhelyezkedése. A kétféle légkörfény kettős elhelyezkedéséről a leglátványosabb fotókat a világűrűből készítették, szerencsére a Nemzetközi Űrállomáson szolgáló legénység gyakran élt is ezzel a lehetőséggel, így számos fotón megfigyelhetjük a bolygónkat övező zöld és a jóval magasabban látható vörös „buboreköt”. A légkörfény felszíni megfigyelésére gyakorlatilag akkor van jó lehetőségünk, ha tiszta, kiváló átlátszóságú és természetesen holdfénytől, fényszennyezéstől mentes égboltot nézhetünk. Ha a naptevékenység intenzívebb, akkor a légkörfényt előidéző extrém UV sugárzás is nagyobb, így az esélyeink is nőnek. Ha tehát a sarkvidékeken sarki fényt várnak, s nálunk erre a kisebb napkitörések okán nincs elég esély, légkörfényt még mindig megfigyelhetünk!

A rovatához beküldött fotók egy része az észlelőoldalon színesben is megcsodálható, s a jelenségek természetéből adódóan csak így érvényesül igazán. A megfigyelőinknek ezúton is javasolom az észlelőoldal használatát!

Landy-Gyebnár Mónika